

مصرف ایده آل در اسلام

اندازه نیکو

رعایت حلال و حرام در مصرف، تنظیم کننده شیوه مصرف انسان مؤمن است. وی برای حرکت در مسیر درست زندگی، در هر چیزی که می خورد و هر چیزی که می پوشد و... به حلال و حرام خدا توجه می کند. اما آیا این کافی است؟

حد مطلوب کجاست؟

حد مطلوب مصرف از نظر اسلام آن است که افراد جامعه در زندگی شخصی و اجتماعی خود به حد «کفاف» بسنده کنند و این معیار و اندازه همراه با اعتدال به دست می آید. کفاف آن اندازه از امکانات زندگی است که انسان را از دیگران بی نیاز سازد. اسلام استفاده از نعمت های الهی را در حدی که انسان بتواند سلامت خود را حفظ کند و با نشاط کامل وظایف فردی و اجتماعی اش را انجام دهد، نه تنها امری مطلوب بلکه واجب و لازم می شمرد. زیرا انسان اگر در مصارف خود نیاز واقعی خود را تشخیص دهد و به اندازه کفاف و مطابق با شأن و موقعیت اجتماعی خود مصرف کند، آن وقت مصرف فرصت می یابد

که به امور معنوی و تربیت نفس خویش بپردازد. اسلام با ریاضت و کناره گیری از دنیا موافق نیست.

در خطبه های از «نهج البلاغه» به روشنی این دو دیدگاه مطرح شده است:

امام علی (ع) در بصره به عیادت **علاء بن زیاد حارثی** رفت و علاء از اصحاب امام علی (ع) بود. چون فراخی و وسعت خانه اش را دید، چنین فرمود: «سرایی به این فراخی در دنیا به چه کارت می آید و حال آنکه در آخرت نیابت بدن بیشتر است؟ البته اگر بخواهی با همین خانه به خانه آخرت نیز خواهی رسید، هرگاه در آن مهمانان را طعام دهی و خویشاوندان را بنوازی و حقوقی را که به گردن توست، ادا کنی. بدین سان به خانه آخرت نیز پرداخته ای.»

علاء گفت: «پا

امیر المؤمنین، از برادر **عاصم بن زیاد** به تو شکایت

می کنم.»

علی (ع) پرسید: «او را چه می شود؟»
علاء گفت: «جامه پشمین پوشیده و از دنیا بریده است.» علی (ع) فرمود: «او را نزد من بیاورید.» چون بیاوردندش فرمود:

«ای دشمن حقیر خویش، شیطان ناپاک خواهد که تو را گمراه کند. آیا به زن و فرزندت رحم نمی کنی؟ پنداری که خدا چیزهای نیکو و پاکیزه را بر تو حلال کرده است، ولی نمی خواهی از آن ها بهره مند گردی؟ تو نزد خدا از آنچه پنداری پست تر هستی.»

عاصم گفت: «یا امیر المؤمنین، تو خود نیز جامه خشن می پوشی و غذای ناگوار می خوری.»

علی (ع) در پاسخ او فرمود: «وای بر تو! مرا با تو چه نسبت؟ خداوند بر پیشوایان دادگر مقرر فرموده که خود را در معیشت با مردم تنگدست برابر دارند تا بینوایی را رنج بینوایی به هیجان نیارود و موجب هلاکتش گردد (خطبه ۲۰۰ نهج البلاغه، ترجمه عبدالمحمد آیتی). این است که می بینیم، در کتب روایی بخشی با عنوان «استحباب التوسع علی العیال» وجود دارد که در آن روایت هایی نقل می شود که ایجاد گشایش و فراخی در تأمین نیازهای معیشتی خانواده سفارش شده است. یعنی مرد و سرپرست خانواده بکوشد در حد امکان برای خانواده اش رفاه و آسایش فراهم آورد و بر آن ها تنگ نگردد.

فرمول آرامش در زندگی

پس در اسلام از مصرف بیش از حد یا استفاده نادرست از کالاهای مصرفی و رفاه‌زدگی نهی شده است. مصرف در حد نیاز، آرامشی ویژه به همراه دارد. این نکته‌ای است که امام علی (ع) بر آن تأکید کرده است: «هر کس به اندازه کفاف قناعت کند، آرامش خاطر خویش را تأمین کرده است و به زندگی با آسایش دست یافته است (الحیاء، جلد ۴، ص ۳۷۲؛ به نقل از نهج البلاغه). آری، آرامش در مصرف زیاد نیست. اتفاقاً برعکس، فردی که مصرف‌زده است، زیر فشار تبلیغاتی سنگین رسانه‌ها که همواره بر طبل مصرف بیشتر می‌کوبند، همیشه خود را عقب‌مانده و نیازمندی‌بیند.

نکته مهم آن است که بدانیم، رعایت حد اعتدال و کفاف ناظر بر مصرف است و جلوی کسب درآمد را نمی‌گیرد. یعنی می‌توان بیش از نیاز خود درآمد کسب کرد، اما باید مازاد بر مصرف را صرف کارهای خیر کرد.

در همین مورد امام باقر (ع) فرموده است: «شخص باید با میانه‌روی و مراعات کفاف خرج کند و مقداری از مال (و امکانات) خویش را از پیش برای آخرت خویش بفرستد که این‌گونه کردار نعمت را بهتر باقی می‌دارد و به افزون شدن آن از جانب خداوند بزرگ نزدیک‌تر است و برای عاقبت انسان سودمندتر» (الحیاء، جلد ۴، ص ۳۷۴؛ به نقل از کافی، جلد ۴).

امام صادق (ع) نیز فرموده است: «چون خداوند بنده‌ای را دوست بدارد، شوق عبادت در دل او می‌افکند و قناعت را پیشه او می‌سازد و او را به فهم بصیرانه دین موفق می‌دارد و به دل او با یقین نیرو می‌بخشد. چنین انسانی به کفاف بسنده می‌کند و در جامعه عفاف می‌خرامد (الحیاء، جلد ۴، ص ۳۷۷، به نقل از بحار الانوار).

منابع
 ۱. پروانی، جواد. الگوی مصرف در آموزه‌های اسلامی. دانشگاه علوم اسلامی رضوی.
 ۲. حکیمی، محمدرضا. الحیاء (ج ۴). انتشارات دلیل ما.